

ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРУ ЧИННИКІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНУ

ПАЖИНА С. Л.

аспірантка

Харків

Прийняття рішення про інвестиції з коштів бюджетних асигнувань потребує системного підходу до визначення пріоритетів. Сьогодні вибір пріоритетних напрямів інвестиційної діяльності в Україні пов'язаний з першочерговими завданнями стабілізації економіки, довготерміновими завданнями, спрямованими на її перебудову та підвищення рівня життя населення. Тобто пріоритетність інвестування, насамперед, залежить від відповідних цільових комплексних, галузевих (міжгалузевих) і територіальних програм, за якими органи державної влади визначають найневідкладніші завдання подальшого розвитку країни.

Розглядаючи інвестиційну діяльність як об'єкт управління, необхідно визначити насамперед чинники які здійснюють вплив на цю діяльність та визначають її результати. Формування такої системи показників в умовах складності та динамізму економічних процесів в регіонах є багатокроковим процесом і потребує значної уваги та розробки спеціальної методики формування простору чинників.

Аналіз літературних джерел [1 – 9] дозволив виділити дві основні умови здійснення ефективної інвестиційної діяльності:

1) об'єктивні умови, які визначають потенційні можливості щодо інвестиційної діяльності, тобто інвестиційний потенціал регіону;

2) суб'єктивні умови, які пов'язані з ефективністю управлінської діяльності органів регіональної влади і визначають поточну ситуацію в регіоні, тобто інвестиційний клімат.

Основною метою даного дослідження є формування двох систем факторів, які відображали би інвестиційний потенціал та інвестиційний клімат регіону. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити ряд завдань:

1) визначити поняття «інвестиційного клімату» та «інвестиційного потенціалу» та їх зв'язок з інвестиційною діяльністю регіону;

2) провести формування початкового простору чинників інвестиційної діяльності регіону;

3) провести групування чинників по інвестиційному потенціалу і клімату та визначити показники використання інвестиційного потенціалу.

Для вирішення поставлених завдань в статті пропонується така методика, яка складається з ряду етапів (рис. 1).

Етап 1. Визначення категорій «інвестиційний клімат» та «інвестиційний потенціал». Визначення цих категорій здійснюється на підставі аналізу літературних джерел.

Інвестиційний клімат – це середовище, в якому перебігають інвестиційні процеси. Він формується під впливом взаємозв'язаного комплексу законодавчо-нормативних, організаційно-економічних, соціально-полі-

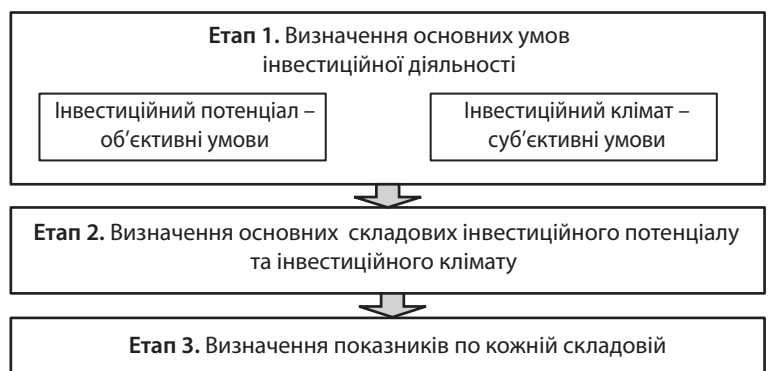

Рис. 1. Методика формування простору чинників інвестиційної діяльності

тичних і інших чинників, що визначають умови інвестиційної діяльності в окремих країні, регіоні, місті [1].

Інвестиційний клімат – це економічні, політичні, фінансові умови, що здійснюють вплив на приток внутрішніх і зовнішніх інвестицій в економіку регіону. Сприятливий клімат характеризується політичною стійкістю, наявністю збалансованої законодавчої бази, помірними податками, пільгами, що надаються інвесторам [2]. *Інвестиційний клімат* – сукупність економічних, правових, регуляторних, політичних і інших чинників, які визначають ступінь ризику капіталовкладень і можливість їх ефективного використання [3].

Оцінка чинників, які впливають на інвестиційний клімат, дозволяє визначити рівень інвестиційного ризику, доцільність і привабливість здійснення вкладень. Існують різні методики оцінки інвестиційного клімату, в основу яких покладено два основні підходи: кількісний і якісний. Найпоширенішими є комплексні рейтинги інвестиційного клімату відомими економічними журналами «Euromoney», «Fortune», «Economist», показники інвестиційної привабливості агентством Global Property Guide [4], оцінки експертів Світового Банку і Європейського Банку Реконструкції і Розвитку, фінансові та кредитні індекси.

За тих умов, що інвестиційний клімат дозволяє визначити тільки поточну ситуацію, для більш якісного визначення умов проведення інвестиційної діяльності, зокрема, у регіоні пропонується розглядати інвестиційний клімат у комплексі з інноваційним потенціалом.

У словнику С. І. Ожегова [5] під потенціалом розуміється ступінь потужності в якому-небудь відношенні, сукупність засобів, можливостей, необхідних для чогонебудь.

Потенціал – це джерела, можливості, засоби, запаси, які можуть бути використані для вирішення певної задачі або мети; можливості окремої особи, суспільства, держави в певній області Великий економічний словник під редакцією А. Н. Азріліяна термін «потенціал» визначає як сукупність наявних засобів, можливостей в будь-якій галузі [6]. Під *потенціалом* в [1] розуміють можливості, що можуть бути використані в необхідний момент або термін для певної мети.

Ряд авторів під інноваційним потенціалом вважає сукупність трьох складових: знань, які представляють інноваційну складову і можуть бути втілені в інвестиційні проекти, можливостей залучення ресурсів і здатності системи перетворювати проекти та ресурси в дохід або інший ефект [7 – 9].

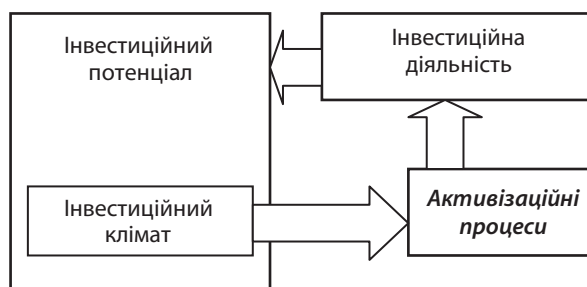
Таким чином, під інвестиційним потенціалом регіону в дослідженні розуміється сукупність географічних, природних, економічних, демографічних, соціальних, екологічних і управлінських ресурсів, які можуть бути мобілізовані та використані для формування передумов сталого інвестиційного розвитку регіону, спрямованого на підвищення його конкурентоспроможності та загального рівня соціально-економічного розвитку.

Етап 2. Визначення основних складових інвестиційного потенціалу та інвестиційного клімату.

Проведений аналіз показав, що інвестиційний потенціал регіону залежить від: вигідного географічного положення; транспортної доступності та розвинутості; наявності природних ресурсів: сировинних, паливно-енергетичних, водних, лісових, сільськогосподарських та ін.; стану навколишнього природного середовища; рівня розвитку виробничої і соціальної інфраструктури; якості, кількості і ціна робочої сили, наявності кваліфікованих кадрів, науково-технічної, проектної, освітньої бази; рівня і якості життя населення, місткості споживачького ринку; національного менталітету. Усі ці чинники можуть бути згруповані за такими субпотенціалами: ресурсно-сировинному; людському, виробничому, інфраструктурному, інституційному, фінансовому.

У результаті використання цих субпотенціалів формується інвестиційний клімат регіону, у рамках якого здійснюється інвестиційна політика, що визначає характер і динаміку інвестиційної діяльності. Тому, аналізуючи інвестиційний потенціал вкупі з існуючим інвестиційним кліматом, необхідно формувати стратегію активізації інвестиційної діяльності регіону на підставі ефективного використання визначеного комплексу інвестиційних субпотенціалів.

Отже, інвестиційний клімат відтворює ступінь використання інвестиційного потенціалу за допомогою здійснення інвестиційної діяльності, активізація якої дозволяє збільшити цей ступінь (рис. 2).

Рис. 2. Взаємозв'язок між інвестиційним потенціалом, кліматом та діяльністю

Етап 3. Визначення показників по кожній складовій. Реалізація цього етапу здійснюється за допомогою монографічного аналізу та аналізу статистичної інформації. Обрання раніше шести субпотенціалів дозволило сформувати шість основних груп показників.

Ресурсно-сировинна складова. Потенціал по цій складовій представляє собою забезпеченість регіону основними балансовими запасами які можуть бути поділені на дві основні групи: паливно-енергетичні та воднобіологічні. Показники цієї складової наведено в *табл. 1*.

Людська складова містить в собі дві частини трудову та демографічну (*табл. 2*).

Виробнича складова містить в собі промисловість та сільське господарство. Проведений аналіз дозволив визначити такі показники, що відображають інвестиційний клімат та інвестиційний потенціал регіону (*табл. 3*).

Інфраструктурна складова містить такі частини: транспортну, туристичну (*табл. 4*).

Інституційна складова відображає наявність та забезпечення населення інститутами в таких сферах як законодавча, банківська, страхова та фондова. Показники цієї складової наведено в *табл. 5*.

Показники ресурсно-сировинної складової

Потенціал	Клімат
<i>Паливно-енергетична складова (нафта, газ, вугілля, залізна руда)</i>	
Загальна кількість родовищ, шт.	Відсоток використання родовищ, %
Загальні запаси сировини, (млн т, млрд м ³)	Корисне використання, %
<i>Водно-біологічна складова</i>	
Запаси, 1000 м ³ /добу	Відсоток відбору води від загальних запасів, %
Кількість річок більше за 10 км, шт.	Відсоток споживання води від відбору, %
Усього водозаборів, шт	Відсоток використання водозаборів, %
Площа озер, кв. км	
Вкриті лісовою рослинністю землі, тис. га	
Оптимальна лісистість, %	Фактична лісистість, %

Таблиця 2

Людська складова

Потенціал	Клімат
<i>Трудова</i>	
Економічно активне населення, тис. осіб	Відсоток зайнятого населення до економічно активного, %
Зайнятість населення, % к населенню в віці 15 – 70 років	Відсоток висвобідження робітників до перед умовлених обсягів
<i>Демографічна</i>	
Кількість населення в регіоні, тис. осіб	Коефіцієнт народжуваності
Доля міського населення, %	Показник внутрішньої міграції
Природний приріст	Показник зовнішньої міграції

Таблиця 3

Виробнича складова

Потенціал	Клімат
<i>Промисловість</i>	
Обсяги реалізованої промислової продукції, млн грн	Відсоток прибуткових підприємств, %
Загальна кількість зареєстрованих підприємств, шт.	Індекс цін промислової продукції
<i>Сільське господарство</i>	
Обсяги реалізованої промислової продукції, млн грн	Відношення реалізованої продукції до загальної площі сільськогосподарських земель, (млн грн / кв. км)
Загальна площа сільгоспземель, кв. км	Індекс цін продукції сільського господарства
Родючість ґрунту	

Таблиця 4

Інфраструктурна складова

Потенціал	Клімат
<i>Транспортна</i>	
Протяжність автомобільних шляхів	Відсоток автомобільних шляхів з твердим покриттям, %
	Густина залізничних шляхів на 1000 км ²
	Густина автомобільних шляхів на 1000 км ²
Протяжність залізничних шляхів	Число власних легкових автомобілів на 1000 душ населення
<i>Туристична</i>	
Кількість готелів у регіоні	Забезпеченість населення муніципальними установами культури
Кількість муніципальних установ культури	Доля підприємств і організацій по видах економічної діяльності: готелі та ресторани до загальної кількості підприємств
	Кількість готельних місць на 1000 осіб

Інституційна складова

Потенціал	Клімат
<i>Законодавча</i>	
Кількість працівників органів законодавчої і виконавчої влади	Доля працівників до загальної кількості працівників в національному господарстві
<i>Банківська</i>	
Кількість зареєстрованих банків, шт	Темп приросту виданих кредитів
Обсяги вкладів в банківську систему на душу населення	Обсяги вкладів в банківську систему на душу населення, % до середнє українського рівня
	Відношення виданих кредитів з залученими засобами населення і підприємств
<i>Страхова</i>	
Кількість зареєстрованих страхових компаній	Обсяги уставного фонду на душу населення
	Доля страхових послуг в обсязі уставного фонду
<i>Фондова</i>	
Кількість компаній у сфері фондового ринку	Доля уставного фонду компаній в загальній кількості уставного фонду усіх підприємств
Кількість робітників у даній сфері	

Фінансова складова відображає управління фінансовими ресурсами на рівні регіону. Вона має такі частини: бюджетну, податкову та інвестиційну (табл. 6).

2. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь. – 2-е изд., испр. / Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. – М.: ИНФРА-М, 1999. – 479 с.

Таблиця 6

Фінансова складова

Потенціал	Клімат
<i>Бюджетна</i>	
Податкові доходи регіону	Покриття видатків доходами регіону
Неподаткові доходи регіону	
Видаткові зобов'язання	
<i>Податкова</i>	
Дохід фізичних осіб	Рівень тіньових доходів
Сума оподаткованого прибутку	Відношення суми оподаткованого прибутку при поточній прибутковості підприємств до суми прибутку при 100% прибутковості підприємств
Додана вартість	
<i>Інвестиційна</i>	
Інвестиції в основні фонди	Темпи зростання прямих іноземних інвестицій
	Доля прибуткових підприємств

Таким чином, проведене дослідження дозволило отримати такі результати:

1) розроблено методику формування простору чинників інвестиційної діяльності, яка базується на розгляданні об'єктивних і суб'єктивних умов інвестиційної діяльності: інвестиційного потенціалу та інвестиційного клімату;

2) проведено аналіз літературних джерел і сформульовано поняття інвестиційного клімату та інвестиційного потенціалу;

3) визначено основні складові інвестиційного потенціалу та клімату і в кожній складовій визначено свій перелік показників, чий дозволяє всебічно проаналізувати інвестиційну діяльність регіону. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Попков В. П. Организация и финансирование инвестиций / В. П. Попков, В. П. Семенов. – СПб.: Питер, 2001. – 224 с.: ил. – (Серия «Ключевые вопросы»).

3. Сухоруков А. Проблеми підвищення інвестиційної активності регіонів / А. Сухоруков // Економіка України. – 2005. – № 8. – С. 26.

4. Global Property Guide [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalpropertyguide.com>

5. Словарь русского языка / Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. / Рос. Ан, Ин-т рус. яз. – М.: Азъ, 1992. – 955 с.

6. Большой экономический словарь / Под ред. Азриляна А. Н. – 7-е издание. – М.: Институт новой экономики, 2007. – 1472 с.

7. Пересада А. А. Інвестиційний процес в Україні / Пересада А. А. – К.: Лібра, 1998. – 392 с.

8. Пересада А. А. Основы инвестиционной деятельности / Пересада А. А. [и др.]. – К.: Лібра, 1996. – 344 с.

9. Інвестування: Навч.-метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Пересада А. А. [та ін.]. – К.: КНЕУ, 2001. – 251 с.